

Abdulrəzak Qurna

Dəniz kənarında

Tərcüməçi:
Hədiyyə Şəfaqət

qanun nəşriyyatı

Abdulrazak Gurnah

By the sea

Saxta pasportla ölkəsindən qaçıb İngiltərədən sığınacaq istəyən Saleh Ömər... Onun keçmişi ilə indisi arasında bir pasport əməkdaşı dayanıb... Köçkün kimi ayaq basdığı ölkədə ingilis dilini bildiyini gizlədərək gözəgörünməz olmaq qərarına gəlir. Bir növ passiv müqavimət nümayiş etdirmək istəyir. Lakin vaxt keçdikcə ətrafdakı insanlara özü haqqında danışmağa başlayır.

Yeni tanış olduğu Lətiflə münasibəti onu öz keçmişi ilə üz-
ləşdirir.

Roman məhəbbətin, xəyanətin, qaçqınlığın və qəribliyin müstəmləkə dövründə nə mənə kəsb etdiyini heyrətamiz bir hekayədə təqdim edir. Söhbət müasir dövrün ən vacib əsərləri arasında özünəməxsus yer tutan zəngin, təsirli və həqiqi bir əsərdən gedir.

Qaçqınlığın yol açdığı şəxsiyyət çəşqınlığı, mənsubiyyət narahatlığı və qarşılıqlı mədəni əlaqələr haqqında sarsıdıcı bir əsər...

Abdulrazak Gurnah BY THE SEA
Abdulrəzak Qurna DƏNİZ KƏNARINDA

Bakı, Qanun Nəşriyyatı, 2023, 344 səh.

Janr: fiction/roman

Ölçü: 130x200 mm

Cild: yumşaq

Çapa imzalandı: 21.11.2023

Nəşir: Şahbaz Xuduğlu
Tərcüməçi: Hədiyyə Şəfaqət
Redaktor: Arzu Soltan
Korrektorlar: Lalə Əmirova, Bəsti Məmmədova
Texniki redaktor: Aygül Yelmarlı
Mətn dizaynı: Ramin Əli
Qapaq dizaynı: Rafael Qasım

Qanun Nəşriyyatı

Bakı, AZ 1102, Tbilisi pros., 76

Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18

Mobil: (+994 55) 212 42 37

e-mail: info@qanun.az

www.qanun.az

[www.fb.com/Qanunpublishing](https://www.facebook.com/Qanunpublishing)

www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-38-838-1

© Qanun Nəşriyyatı, 2023

Copyright © 2001 by Abdulrazak Gurnah

Bu kitabın Azərbaycan dilinə tərcümə və yayım hüquqları Qanun Nəşriyyatına məxsusdur. Kitabın təkrar və hissə-hissə nəşri "Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu"na ziddir.

DENİS ÜÇÜN

MÜQƏDDƏS ƏMANƏTLƏR

1

Sonra zəng edəcəyini dedi, bəzən belə deyəndən sonra zəng edir. Reyçl kart yollayıb, çünki evdə telefonum yoxdur, olmasını istəmirəm. Kartda yazıb ki, gəlməyi problem yaradacaqsa ona zəng vurub bildirim, amma zəng etmədim. Ürəyim istəmədi. Gecdir, mənə, bu saatdan sonra gəlməz. Bu gün gələn deyil.

Hərçənd, kartda “bu gün saat altıdan sonra” yazıb. Bəlkə də, bu sadəcə xoşniyyət nümayiş etdirib məqsədinə çatmaq cəhdlərindən biridir, bununla təsəlli tapacağımı fikirləşib. Elə də oldu, məni fikirləşdiyini bildirmək üçün edib. Əhəmiyyətli bir şey deyil, amma gecənin qaranlığında çıxıb gəlməsini, izahatlar və təəssüflərlə ortalığı vəlvələyə salıb gecənin hamilə səssizliyini pozmasını, mənasız planlar qurub məni qaranlığın yerdə qalan saatlarından bir az da məhrum etməsini istəmirəm.

Qaranlıq saatların mənim üçün nə qədər qiymətli olmağa başladığına, gecənin səssizliyinin əvvəldən qorxunc dərəcədə

ağır, sözlərin üzərində gözləyə-gözləyə duran əcaib sükutun son dərəcə gərgin olmasına baxmayaraq indi pıçıltı və züm-zümələrlə dolduğuna heyrətlənirəm. Gəlib burada yaşamaq sanki dar bir qapını örtüb genişlənən izdihama başqa bir qapı açmaq kimidir. Qaranlıqda məkan hissimi itirir və bu heçlikdə özümü daha bütöv hiss edirəm, səs oyunlarını, ilk dəfə kəşf etmiş kimi daha dəqiq eşidirəm. Bəzən uzaqlardan bir musiqi eşidirəm, açıq havada çalınır və mənə boğuc pıçıltı kimi gəlib çatır. Qaranlıqdan, onun ucsuz-bucaqsız boşluqlarından və yer dəyişən kölgələrindən qorxmağıma baxmayaraq keçən hər qupquru gündən sonra gecəni səbirsizliklə gözləyirəm. Bəzən uçmuş evlərin dağıntılarında və qarmaqarışılığında yaşamağı qismət kimi qəbul edirəm.

Hadisələrin necə belə hal aldığına dəqiq bilmək, müəyyən əminliklə “birinci belə oldu, sonra o buna və bu ona yol açdı, sonra da bu nöqtəyə gəlib çıxdı” demək çətindir. Anlar barmaqlarımın arasında sürüşüb gedir. Bunları öz-özümə danışdığım vaxtlarda belə boğduğum, xatırlamağı unuttuğum şeylərin əks-sədasını eşidə bilirəm, bu da ürəyimdən olmasa da danışmağı xeyli çətinləşdirir. Lakin bəzi şeyləri demək mümkündür, mən də şahid olduğum, iştirak etdiyim, sonu və başlanğıcı məndən uzağa gedən bu kiçik emosional oyunların haqq-hesabını aparmaq arzusuna düşürəm. Məncə, bu nəcib bir istək deyil. Yəni, açıqlamaq üçün can atdığım böyük bir həqiqətdən xəbərdar deyiləm, ya da başıma dövrümüzü və daxil olduğumuz şərtləri işıqlandıracaq ibrətəməz bir hadisə gəlməyib. Amma bəzi şeylər oldu, bəli, oldu. Bura o qədər fərqlidir ki, sanki bir həyatımı başa çatdırıb başqa bir həyata başlamışam. Buna görə də bəlkə özümə nə vaxtsa başqa yerdə başqa bir həyatım oldu-

ğunu, amma artıq arxada qaldığını deyə bilərəm. Bununla yanaşı, köhnə həyatımın qarşidan və arxadan coşqun bir şəkildə, gurultu ilə, sap-sağlam axdığını bilirəm. Vaxtım var, zamanın əllərindəyəm, deməli özümü də ifadə edə bilərəm. Gec-tez bu olacaq.

Dəniz kənarında kiçik bir qəsəbədə yaşayıram, həyatım boyu belə olub, hərçənd ömrümün böyük hissəsi buradan uzaqda, okeanın isti, yaşıl sahilində keçib. Artıq bir yad adamın yarımçıq həyatını yaşayıram, televizor ekranlarından içrilərə nəzər salıram və gəzintilərimdə gördüyüm insanları incidən o bitməz-tükənməz qorxuları tapmağa çalışıram. Gözlərimi dörd açıb mümkün qədər müşahidə etməyimə baxmayaraq, daxillərində nə çətinliklər yaşadıklarını anlaya bilmirəm, amma qorxuram ki, gördüklərimin çox azını başa düşürəm. Onların sirli olması yox, qəribəlikləri əl-qolumu bağlayır. Ən adi davranışlarını belə müşayiət edən mübarizə hissini heç başa düşmürəm. Yorgun və çaşqın görünürlər, mənim heç cür mənə verə bilmədiyim bir qarışıqlığa düşsən gözləri kədərlə baxır. Bəlkə mən şişirdirəm, ya da inadla onlardan fərqləndiyimi düşünürəm, aramızdakı təzadla bağlı bir faciə yaratmaqdan özümü saxlaya bilmirəm. Bəlkə sadəcə boz-bulanıq okeandan əsən küləyin qarşısında çətinlik çəkirlər, mən isə bu mənzərədən bir mənə çıxartmağa lazımsız cəhd edirəm. İllər sonra görməməyi, gördüyümü fikirləşdiyim şeyin mənası ilə bağlı ehtiyatla davranmağı öyrənmək asan deyil. Üzləri diqqətimi çəkir. Məni ələ salırlar. Deyəsən, elədir.

Küçələr məni gərginləşdirir, narahat edir, bəzən qapısı bağlı evimdə belə aşağı dünyanı dolaşan pıçıltılar və xışıltılar ucbandan yuxulaya bilmədiyimi, ya da rahat otura bilmədiyimi

hiss edirəm. Yuxarı dünya onsuz da həmişə qarışıqdır, çünki Tanrı ilə mələkləri orada yaşayır və yüksək siyasi mübahisələr edir, xəyanətlə üsyanı gizləndiyi yerdən tapıb çıxarırlar. Çağırılmamış dinləyicilərdən və ya xəbərçilərdən, ya da özünə xidmət edənlərdən xoşları gəlmir, onların üzlərini qaraltmaq və saçlarını ağartmaq imkanını əllərində saxlayırlar. Mələklər ehtiyat tədbiri kimi qulağı darı dələn qonaqlarını çəkəndirmək üçün arabir şikəst edəcək yaralar açmaq təhlükəsi daşıyan şiddətli bir fırtına göndərir. Orta dünya isə özündən böyüklərdən nəsihət eşitməyə can ataraq qıvrılan, çırpınan, nəfəsindən qəzəb tökülən rahiblərin və qapı ağzındaki ifritələrin, çənəsi boş cinlərin, ruhsuz ilanların olduğu münaqişə ərazisidir. Aaaa, nə dediyini eşitdinmi? Bu nə deməkdir ki? Aşağı dünyanın qarənliyi isə hər şeyə inana biləcək, hər şeyə boyun əyə biləcək zərərsiz fürsətcilləri və xəyalpərəstləri tapa biləcəyimiz yerdir; bura bir yerə yığışdıqları darısqal yeri boğanaqlaşdıran və çirkləndirən saf və ruhsuz kütlənin ərazisidir və məni də burada tapa bilərsiniz. Başqa heç yer mənə bura qədər rahat deyil. Bəlkə də, “başqa heç yer mənim üçün bu qədər rahat *deyildi*” deməliyəm. Həyatımın ən gözəl, ən parlaq mərhələsində məni tapacağınız yer bura idi, çünki bu şəhərə gələndən bəri buranın ab-havasında və dar yollarında hiss etdiyim qorxu və narahatlığa laqeyd qala bilmirəm. Hərçənd, bu hər yerə aid deyil. Yəni bu narahatlığı hər yerdə və həmişə hiss etmirəm. Mebel dükanları səhərlər səssiz olurlar, geniş yerlərdir, müəyyən bir sakitlik içində oralarda gəzirəm, məni yalnız havada uçuşan kiçik sünilif hissəcikləri narahat edir, burnumun içinə və nəfəs yoluma yapışması nəhayət bir müddətlik oradan uzaqlaşmağıma səbəb olur.

Mebel dükanlarını mənə bura yerləşdirdiklərindən sonrakı ilk günlərdə tapmışam, bununla yanaşı həmişə mebellə maraqlanırdım. Heç nə etməsələr belə, ayaqlarımızı yerə qoymağımızı təmin edib bizi yerdə saxlayır, dəyərsiz həyatlarımızdan hiss etdiyimiz dəhşət bizi qorxudanda ağaclara dırmaşmağımızın və çılpaq vəziyyətdə fəryad qopartmağımızın qarşısını alırlar. Bizi yolsuz çöllərdə mənasız yerə gəzməkdən, meşə talalarında və daman mağaralarda adamyeyən dalınca qaçmaqdan saxlayırlar. Bu adi, sırayı yanaşmama fikir bildirməyənləri qatmağa nə qədər cəhd etsəm də öz adımdan danışıram. Nə isə, qaçqın mərkəzindəkilər bu mənzili tapıb mənə qaldığım yerdən, Seliyanın pansionatından buraya gətirdilər. Oradan buraya gəlməyim qısa çəkdi, amma bir-birinə bənzəyən evlərin düzöldüyü qısa küçələrdə bir sağa, bir sola dönməklə keçdi. Sanki mənə gizlətməyə aparırdılar. Lakin küçələr o qədər sakit və düz idi ki, bir vaxtlar yaşadığım şəhərin bir məhəlləsi ola bilərdi. Yox, ola bilməzdi. Bura çox təmiz, işıqlı və geniş idi. Çox səssiz idi. Küçələr çox geniş, elektrik dirəkləri çox planlı, səki kənarına düzülmüş daşlar bütöv, hər şey yaxşı vəziyyətdə idi. Keçmişdə yaşadığım şəhərin çox çirkli və qaranlıq olduğuna görə deyil, amma oranın küçələri öz içinə, sərt döngələrlə iylənmiş münasibətlərin çürük qalıqlarına doğru dönürdü. Yox, bura o şəhərin bir məhəlləsi ola bilməzdi, amma içində onu xatırladan bir şey var idi; çünki burada məhdudlaşdırıldığımı və izləndiyimi hiss edirdim. Buna görə də mənə qoyub gedən kimi harada olduğumu başa düşmək və dənizi tapmağı yoxlamaq üçün çölə çıxdım. Kənardakı mebel dükanlarından ibarət qəsəbəni də bax, bu şəkildə tapdım, hamısı anbar kimi geniş, bir dördbucağın içində